

Näringslivets roll i det lokala
brottsförebyggande arbetet

– en kartläggning

TRYGGARE SVERIGE

Med stöd från:

företagarna

FÖR BÄTTRE AFFÄRER
livsmedels
HANDLARNAS

Stiftelsen Tryggare Sverige – en oberoende och icke-vinstdrivande NGO

Syftet med verksamheten är att förbättra hjälpen till brottsdrabbade samt att främja utvecklingen inom det brottsförebyggande området. Arbetet är inriktat på att finna nya idéer, nya samverkansformer och nya lösningar.

Stiftelsen Tryggare Sverige
Carl-Gustaf Lindstedts gata 3
112 69 STOCKHOLM
Växel: 08-29 20 00
E-post: info@tryggaresverige.org
www.tryggaresverige.org
Twitter: @TryggareSverige

Författare: Jacob Ämtvall & Paula Tamminen
© Stiftelsen Tryggare Sverige
Stockholm, oktober 2021

Innehållsförteckning

Inledning	3.
Bakgrund	3
Syfte	4
Avgränsningar	4
 Näringslivets roll i det lokala brotts- förebyggande arbetet	 5.
Initiera samverkan med näringslivet	5
Framtagande av lägesbild och gemensam problembild	6
Genomförande	9
Goda exempel	10
 Slutsatser och förslag till åtgärder	 11.
Några förslag på åtgärder för kommuner	12
 Referenser	 14.

Inledning

Bakgrund

Under de senaste åren har det svenska samhället genomgått stora förändringar som inneburit att säkerhet och trygghet har kommit att bli några av de viktigaste politiska frågorna i vårt land. Inför valet i september 2022 anses bara sjukvård vara en viktigare politisk fråga än lag och ordning enligt en undersökning från Novus.¹

Som en följd av ovanstående har det brottsförebyggande arbetet i landets kommuner börjat att professionaliseras i allt större utsträckning. Ett ytterligare steg i denna riktning är den statliga utredningen *Kommuner mot brott* (SOU 2021:49) som nyligen presenterade ett förslag om att kommunerna ska ges ett lagstadgat ansvar att förebygga brott, något man i dagsläget saknar.

Trots frågornas angelägenhet är näringslivet ofta en bortglömd aktör i det brottsförebyggande arbetet. Det gäller både kunskapen om omfattningen av de brott som drabbar näringslivet och de konsekvenser brottsligheten har för svenskt företagande. Till detta kommer att de brott som framför allt drabbar näringslivet, så kallade livskvalitets-

brott, inte inkluderas i tillräckligt stor utsträckning i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete som bedrivs av polis och kommun. Detta trots att denna typ av brott och ordningsstörningar i princip alltid hamnar högst när både allmänhet och näringsidkare själva får skatta vad de upplever som de största problemen.

”*Trots frågornas angelägenhet är näringslivet ofta en bortglömd aktör i det brottsförebyggande arbetet.*”

Konsekvenserna av den här typen av brott är mycket allvarliga. Svenskt Näringslivs rapport *Brottslighetens kostnader 2020*² visar exempelvis att livskvalitetsbrott som stöld, skadegörelse och snatteri tillhör de mest ekonomiskt kostsamma brottstyperna för näringslivet. Tillsammans uppgår kostnaderna till ca 29 miljarder kronor varje år. Dessutom riskerar en eskalering av dessa brottstyper att leda till att butiker begränsar utbudet av särskilt stölbegärliga varor och att företag inte längre kan erbjuda tjänster och service i vissa områden på grund av risken att drabbas av brott.

Sammantaget är näringslivet en underskattad och till stora delar outnyttjad resurs i det brottsförebyggande arbetet. Orsaken till detta är främst att det har varit svårt att förena myndigheternas uppdrag med näringslivets verksamhet. I regeringens nationella handlingsprogram *Tillsammans mot brott*³ betonas emellertid att näringslivets roll i det brottsförebyggande arbetet behöver uppmärksammas och förstärkas, inte minst i förhållande till att brottsligheten tar sig nya uttryck och utförs på andra arenor än tidigare, exempelvis på internet.

Med anledning av ovanstående har Stiftelsen Tryggare Sverige tagit initiativ till ett upprop och en kraftsamling mot brott i näringslivet. Initiativet syftar till att sätta fokus på frågorna i det politiska och allmänna samtalet, kartlägga omfattningen och konsekvenserna av brott mot näringslivet samt skapa nya möjligheter för näringslivet att delta i det lokala brottsförebyggande arbetet i Sverige.

Den skrift du nu har framför dig är en del av detta initiativ och innehåller en kartläggning av näringslivets roll i det lokala brottsförebyggande arbetet i Sveriges kommuner.

Syfte

För att ta reda på i vilken utsträckning och på vilket sätt näringslivet är involverat i kommunernas brottsförebyggande arbete genomfördes under våren 2021 en enkätundersökning med samtliga 290 kommuner. Vidare genomfördes fördjupande nyckelpersonsintervjuer med brottsförebyggande samordnare (motsvarande) i ett tiotal kommuner (hädanefter benämnda ”nyckelpersoner”).

Avgränsningar

Utgångspunkten för denna kartläggning är handboken *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete*⁴ som tagits fram av Brottsförebyggande rådet tillsammans med Polisen och SKR (hädanefter: handboken).

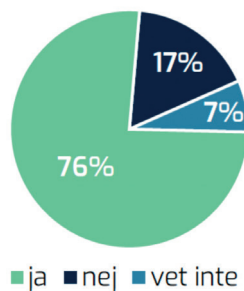
Handboken beskriver fem steg med tillhörande delmoment som bör genomföras för att uppnå en fungerande samverkan. Kartläggningen utgår från handbokens fyra första steg, nämligen initiera samverkan, egna förberedelser, gemensamma förberedelser samt genomförande. Det femte steget handlar om uppföljning och återkoppling, vilket faller utanför ramen för denna kartläggning.

Näringslivets roll i det lokala brottsförebyggande arbetet

Initiera samverkan med näringslivet

Det brottsförebyggande arbetet i Sverige ska enligt regeringens nationella brottsförebyggande program vara kunskapsbaserat och ske i samverkan.⁵ Historiskt har detta på lokal nivå framför allt handlat om samverkan mellan kommun och polis. Trots att handboken nämner att exempelvis näringsliv och civilsamhälle kan vara en del av det lokala arbetet berör handboken i princip inte alls hur sådana organisationer eller aktörer kan och bör involveras. Därför är det inte förvånande att samverkansprocessens fem steg, så som de kommer till uttryck i handboken, framför allt tar sikte på just dessa två aktörer.⁶

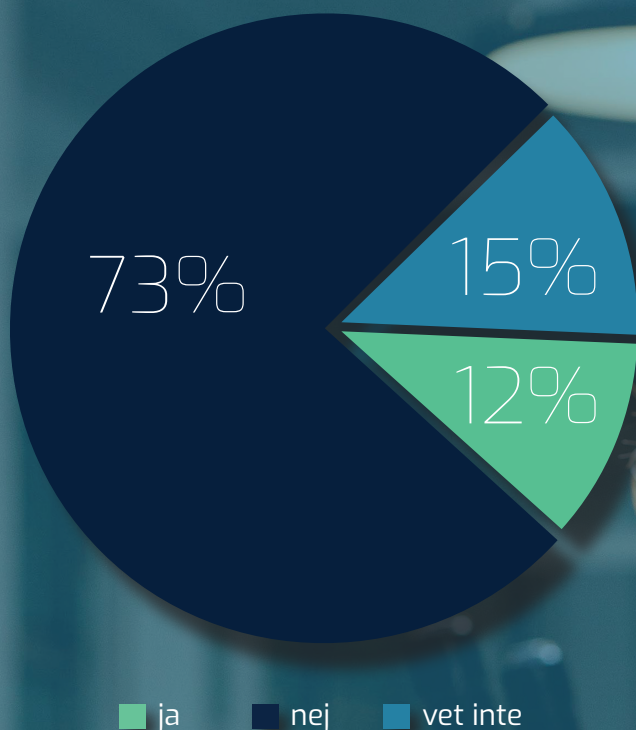
Undersökningen visar att ungefär tre fjärdedelar (76%) av Sveriges kommuner bedriver någon form av brottsförebyggande samverkan med det lokala näringslivet. Värt att notera är att nästa var femte kommun (17%) uppger att kommunen inte samverkar med näringslivet, medan 7 procent av

Figur 1: Andel kommuner som uppger att de bedriver samverkan med näringslivet

de nyckelpersoner som besvarat enkäten uppger att de inte vet om näringslivet är delaktiga i samverkan för att förebygga brott i kommunen.

När samverkan är initierad rekommenderas att arbetet formaliseras genom en så kallad samverkansöverenskommelse. Syftet med en sådan överenskommelse är främst "att förtydliga deltagande aktörers roller, mandat och befogenheter, och att ge arbetet status och legitimitet".⁷

Figur 2: Andel kommuner som uppger att samverkan med näringslivet är reglerad i en samverkansöverenskommelse.

Endast ett fåtal (12%) av de kommuner som bedriver en brottsförebyggande samverkan med näringslivet har reglerat detta i en samverkansöverenskommelse. Osäkerheten kring näringslivets roll är ännu större i detta avseende då andelen som inte vet huruvida näringslivet är inskrivet uppgår till 15%. En formaliserad samverkan med näringslivet tycks således höra till ovanligheterna.

Framtagande av lägesbild och gemensam problembild

Nästa steg i en strukturerad samverkan för att förebygga brott är att varje delaktig aktör tar fram en egen lägesbild som beskriver de lokala förhållandena och behoven. Lägesbilderna läggs sedan samman till en gemensam problembild. I handboken kallas dessa två steg för ”egna förberedelser” respektive ”gemensamma förberedelser.”

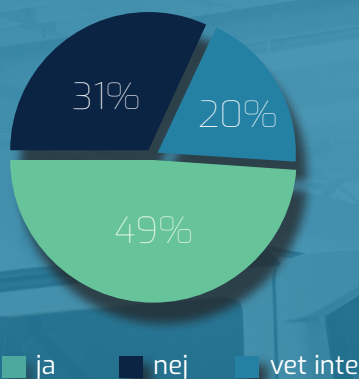
Problembilden beskriver vilka typer av problem som finns i kommunen, vilka områden som är drabbade, risken för utsatthet och vilka grupper som är särskilt utsatta, m.m. Tillsammans med en fördjupad analys av orsaken till problemen utgör detta en stor del av det beslutsunderlag som ligger till grund för vilka åtgärder och aktiviteter som väljs ut och genomförs.

Näringslivet tycks i de flesta fall erbjudas att dela sin lägesbild med polis och kommun. Detta sker i regel genom att enskilda företagare bjuds in till möten med det lokala brottsförebyggande rådet (hädanefter: lokala Brå). I de fördjupande intervjuer som genomförts vittnar många nyckelpersoner dock om att endast en liten del av näringslivet är representerade vid dessa möten. Den gemensamma lägesbild som tas fram grundar sig således främst på polisens statistik över anmälda brott och är, i de flesta fall, generell och visar sällan näringslivets specifika problembild.

En försvårande omständighet när det kommer till att identifiera brott mot näringslivet är att det av den offentliga kriminalstatistiken inte framgår om det är ett företag som drabbats.

Utifrån näringslivets perspektiv är det naturligtvis problematiskt om den enda chansen att dela sin problembild är vid dessa möten, eftersom det förutsätter att företagarna för det första blir inbjudna och för det andra avsätter tid från sin ordinarie verksamhet för att kunna närvara. I de fördjupande intervjuerna vittnar kommunerna också om att kontakten mellan näringsliv och kommun i första hand sker på de lokala Brå-mötena och att det är en stor utmaning att få till en bred representation från näringslivet. Generellt saknas det andra kontaktytor för företagarna in i kommunen. Som en konsekvens varierar näringslivets engagemang och delaktighet i samverkan enligt kommunerna.

Med utgångspunkt i de problem som identifierats i lägesbilden ska en orsaksanalys genomföras. Syftet är att genom inhämtning av ytterligare information klarlägga problemens orsaker. Ett sätt att göra en orsaksanalys och därmed få fördjupad kunskap är genom så kallade medborgardialoger.

Figur 3: Andel kommuner som uppger att de genomför företagardialoger med näringslivet.

Denna metod syftar till att öka kommunen och polisens kunskap om och förståelse för medborgarnas erfarenheter av brott och otrygghet. Den är även ett sätt att ge medborgare möjlighet till inflytande och delaktighet i det lokala brottsförebyggande arbetet. På motsvarande sätt kan dialoger genomföras med företagare, så kallade företagardialoger.

Endast cirka hälften (49%) av kommunerna i undersökningen uppger emellertid att de genomför företagardialoger med det lokala näringslivet som en del i det lokala brottsförebyggande arbetet. Hur dialogerna genomförs skiljer sig åt mellan kommunerna vad gäller struktur och systematik. Det handlar om allt från dialoger genom platsbesök i butiker till en mer strukturerad inhämtning av information genom kommunens näringslivsenhet.

”

”Det råder en okunskap trots att kommunen tror att de har koll. Det som tas för sanningen är en generell bild. Näringslivet är stort, brett och inkluderar många branscher.”

”

”

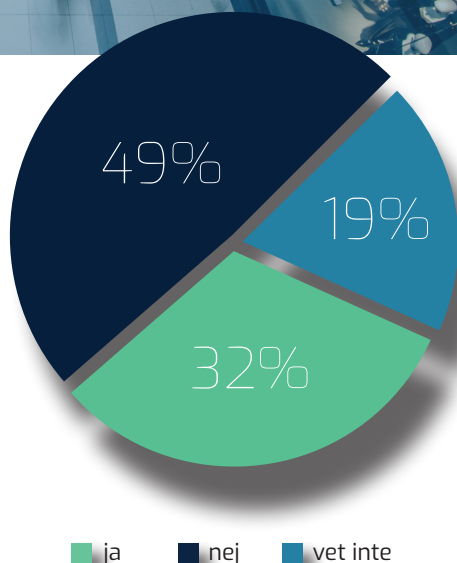
”...de [näringslivet] vill vara med och bidra och vill att kommunen ska göra saker men kan ha svårt att prioritera sin egen tid och resurser för att vara med fullt ut.”

”

Genomförande

En viktig del i en kunskapsbaserad och strategisk samverkan för att förebygga brott är åtgärds-/aktivitetsplanen eftersom den utgör en sammanställning över identifierade problem samt deras troliga orsaker. I aktivitetsplanen anges vidare vilka aktiviteter som ska genomföras, aktiviteternas olika delmoment, nödvändiga resurser och ansvarsfördelning samt tidsramar för arbetet. Planen ska även innehålla dels övergripande effektmål, dels operativa delmål kopplade till varje åtgärd. Åtgärdsplanen bör utformas utifrån lägesbild och orsaksanalys och ska alltså beskriva grundläggande frågor om vad, vem, när och hur åtgärderna ska genomföras.

Bland de kommuner som bedriver en samverkan med näringslivet i det brottsförebyggande arbetet uppger endast en tredjedel (32%) att näringslivet är inkluderade i åtgärds-/aktivitetsplanen. Nästan var femte (19%) nyckelperson vet inte om näringslivet är inkluderade och cirka hälften (49%) uppger att

Figur 4: Andel kommuner som uppger att de inkluderat näringslivet i aktivitetsplanen

näringslivet inte är inkluderade. Majoriteten av de kommuner som inte inkluderat näringslivet i åtgärds-/aktivitetsplanen arbetar ändå med näringslivet i sitt lokala brottsförebyggande arbete. Dessa aktiviteter tycks dock bedrivas på ad-hoc basis och är inte som en del i ett strategiskt arbete.

Goda exempel

Trots att denna kartläggning visar att utmaningarna vad gäller samverkan mellan kommun och näringsliv är stora så finns det goda exempel:

”

En större kommun i Stockholmsområdet vittnar om god struktur när det kommer till samverkan med näringslivet:

I kommunen finns fyra lokala trygg- och säkerhetsgrupper, en i varje kommundel, där näringslivet har en viktig roll

I varje grupp finns nyckelpersoner som har mandat att styra över ekonomi och personal

Näringslivet är med i varje grupp och arbetet är systematiskt

Problembild/lägesbild diskuteras tillsammans med orsakerna och därefter beslutas om prioriterad insats

Ofta är det näringslivet som är problemägare och därför är de högst inkluderade i arbetet från start.

”

”

En mindre kommun i Skåne lyfter betydelsen av inkludering och informationsdelning:

Nya näringsidkare i kommunen besöks av näringslivsavdelningen och brottsförebyggande samordnaren som berättar om kommunen och hur det fungerar och vad som förväntas.

Det är inte så att någon kan välja att inte var med; alla är med på tåget och det arbetar kommunen starkt med.

Polisen delar självamant ut information till de största näringsidkarna och...

- representanten för näringslivet får samma information och tar den vidare till de mindre näringsidkarna.

- samt sällar i vad som är aktuellt för respektive del av näringslivet. Alla behöver inte ha tillgång till allt då man ska vara noga med att inte ta för mycket tid.

”

Slutsatser och förslag till åtgärder

*Sammanfattningsvis visar denna kartläggning att näringslivet **inte** är en given aktör i det lokala brottsförebyggande arbetet.*

Samverkan med näringslivet är i de flesta fall inte reglerat i samverkansöverenskommelser eller åtgärds-/aktivitetsplaner.

Det råder osäkerhet bland kommunerna kring näringslivets roll och deltagande i det brottsförebyggande arbetet.

I vissa kommuner erbjuds näringslivet att dela sin lägesbild genom att företagare bjuds in till lokala Brå-möten. Erfarenheter visar emellertid att inte alla företag inkluderas. Dessutom har endast ett fåtal möjlighet att delta vid dessa möten. Det innebär att lägesbilden som regel endast består av statistik över polisanmällda brott vilket är problematiskt då företagare inte polisanmäler alla brott och eftersom det av den officiella kriminalstatistiken inte går att utläsa om den drabbade är företagare.

De kommuner som uppger att de inte samverkar med näringslivet menar att det antingen beror på att näringslivet själva inte ser behovet eller att kommunen saknar resurser. I de kommuner där samverkan uppges fungera bra finns en aktiv näringslivsenhet/avdelning som har tät kontakt med näringslivets olika delar och där frågor om brott och otrygghet är inkluderade i de dialoger som sker.

Resultatet av denna kartläggning kompliceras ytterligare av att många kommuner saknar ett strukturerat och kunskapsbaserat brottsförebygg-

ande arbete,⁸ ett förhållande som bland annat beror på att kommunerna i dagsläget inte har något lagstadgat ansvar att förebygga brott. Dessutom saknas på många platser i landet fortfarande, trots stora resursförstärkningar, en lokalt närvarande och förankrad polis som arbetar långsiktigt och fredat med kontaktskapande, brottsförebyggande och trygghetsskapande verksamhet.⁹ I juni 2021 presenterades ett förslag¹⁰ om att ge kommunerna en lagstadgad skyldighet att förebygga brott. I detta sammanhang är det viktigt att inte näringslivet glöms bort.

1. Näringslivets problem med brott och otrygghet måste tas på allvar och kartläggas på ett systematiskt sätt.
2. De traditionella samverkansformerna mellan kommun och polis behöver ses över för att kunna inkludera näringslivet på ett bättre sätt.
3. Sist men inte minst är det viktigt att ta till sig och lära av de goda exemplen på samverkan mellan kommun, polis och näringsliv.

Några förslag på åtgärder för kommuner

Några åtgärder som kommunerna kan vidta för att uppnå en systematiserad och strukturerad samverkan mellan kommun och näringsliv i det lokala brottsförebyggande arbetet är:

- Inför regelbundna kartläggningar av företagarnas utsatthet och oro för brott och ordningsstörningar
 - Lägg vikt vid orsaksanalys
 - Glöm inte att kartlägga företagens konsekvenser av oro och utsatthet för brott
- Skapa en kontaktyta mellan kommunen och näringslivet
- Inkludera näringslivet i åtgärds-/aktivitetsplanen i syfte att:
 - Systematisera det brottsförebyggande arbetet riktat mot näringslivet
 - Tillvarata den kompetens och de resurser som näringslivet kan erbjuda i de fall samhällsnyttan i det brottsförebyggande arbetet leder till ökad affärsnytta för näringslivet
 - Kunna formulera mål samt följa upp och utvärdera insatser mot brott
- Synliggör och hantera berörda aktörers förväntningar på arbetet samt förutsättningar för att delta.

Referenser

1. Novus (2021). Rapport: viktigaste politiska frågan. Novus Group International AB. Åtkomst: <https://novus.se/novus-svensk-valjaropinion/valjarforstaelse/viktigaste-politiska-fragan/>
2. Svenskt Näringsliv (2020). Brottslighetens kostnader 2020. Stockholm: Svenskt Näringsliv
3. Justitiedepartementet (2017). Tillsammans mot brott. Ett nationellt brottsförebyggande pro- gram (Skr. 2016/17:126)
4. Brottsförebyggande rådet (2020). Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete. Stockholm: Brottsförebyggande rådet
5. Justitiedepartementet (2017). Tillsammans mot brott. Ett nationellt brottsförebyggande program (Skr. 2016/17:126)
6. Brottsförebyggande rådet (2020). Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete. Stockholm: Brottsförebyggande rådet
7. Brottsförebyggande rådet (2020). Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete. Stockholm: Brottsförebyggande rådet
8. Ibid.
9. Riksrevisionen. (2020:20). Rätt insats på rätt plats – polisens arbete i utsatta områden. En granskningsrapport från Riksrevisionen. Stockholm, Riksrevisionen.
10. SOU 2021:49. Kommuner mot brott. Betänkande av utredningen om kommunernas brottsföre- byggande ansvar. Stockholm: Regeringskansliet.

TRYGGARE SVERIGE

Följ vårt arbete: [@tryggaresverige](#)

